

Tábori Zoltán

AKTAPIRAMIS

A sebhelyet Ibolya csuklóján egészen véletlenül fedeztem fel. Ibolyának aznap a szokásosnál is több gemkapcsot kellett szétszednie, az egyik beleakadt a karórájába, s ahogy dühödten rángatni kezdte, a csat kinyílt, az óra az íróasztalra esett. Akkor, egy villanásra, megláttam a sebet. Olyan volt, mint egy otromba, vörös gemkapocs, s ami még feltűnőbb: mintha az órája nem is esett volna le, napbarnított karján, csuklóján szinte világított hófehér nyoma.

- Jaj, vissza ne csatold! - emelkedtem meg ültömben, annyira megszoktam már, hogy előttem nincs rejtegetnivalója. - Imádom a napot sose látott női testrészeket!

Ezúttal azonban süketnek tette magát.

- Istenem, de utálom ezeket a gemkapcsokat! - sóhajtozott, s talán hogy elterelje a figyelmemet, fél kézzel mellvarrása ráncait rendezgette. - Hogy mért pont hozzám jön mindig ez a kis ribanc!

A kis ribanc Salamon három-négyéves kislánya volt, aki már magától közlekedett az irodákban, és láncba fűzte az őrizetlenül hagyott gemkapcsokat. Ez nem volt tréfadolog, merthogy munkánkhoz sűrűn kellett a gemkapocs. Mégis jó képet kellett vágni a dologhoz: Salamon az egész emelet főnöke volt, fősztályvezető.

- Apja lánya - süllyedtem vissza számlakivonataim közé. - Ő is téged kedvel legjobban a brancsból.

A kis copfos elsősorban azoknak a gemkapcsait fűzte láncba, akik éppen nem tartózkodtak a szobában, de ha mindenki a helyén volt, valami tévedhetetlen érzékkel azokat választotta ki, akik újonnan jöttek, illetve már kifele állt a szekejük rúdja a Bankból. Olyan volt, akár a forgószele: egyik pillanatról a másikra megérkezett, nem köszönt, csak lecsapott, magához húzta a gemkapocs dobozt, és már fűzte is méter hosszú, őrlítő láncait. Az apja se volt különben: amerre járt, megszapordtak a fölösleges munkák, és a ráncok a homlokokon. És ez ellen nem lehetett tenni az égvilágon semmit.

Azahogy valamit mégis.

- A papírhulladékot ne a kosárba dobd. Majd jön egy ember, aki elviszi.

A papírszemetet gyűjtő emberről belépésen napján hallottam először, és én is ugyanígy adtam tovább az utánam pár héttel belépő Ibolyának.

- Az a szemetes ember kiköpött olyan, mint a Salamon. Ha megkérdi nagy alázattal, viheti-e, majd

azt mondjuk, amit ő szokott nekünk: „már éppen kérni akartam”.

Ibolya felszabadultan kacagott. Tény, hogy a rettegett fősztályvezető koszos hajléktalanára züllése neki szolgáltatott volna legnagyobb elégtételt. Ibolyának Salamon szemében megbocsáthatatlan bűnei voltak: egyrészt, hogy ruhamániás volt, másrészt, hogy néha kiült az ablakba, harmadrészt, hogy munka helyett olykor beszélgetni szokott velem. Ráadásul Salamon számára mi ketten testesítettük meg a kétes egzisztenciát, kései pályamódosítót, aki nem akart már egészen apró gyermekkorától kezdve banktisztviselő lenni.

- Ne is törődj vele! - vigasztalgtam Ibolyát. - Gyermeteg lelke van: annak a copfját húzkodja, aki legjobban tetszik neki. Másképp ki se tudja fejezni az érzelmeit.

Mindketten a munkánkba temetkeztünk; az ablakon túl állhatatosan kongtak hozzá a Bazilika harangjai. Számok, számsorok, csupanagybetűk grádicsán ereszkedtünk egyre lejjebb; fehér és hűvös volt minden körülöttünk.

- Ha nem akarod, nem muszáj elmondanod.

- Mit? - emelte rám indigókék szemét Ibolya. - Mit nem muszáj elmondanom?

- Hát hogy miért hordasz még nudista strandon is órát a csuklódon.

- Soha életemben nem voltam még nudista strandon - húzta fel apró, amúgy is cseppet felfelé ívelő orrocskáját, és két napig nem szólt hozzám.

Asztala fölött, és egy pillanatra úrlapjaimra fektette meztelen csuklóját.

- Mi ez? - pislogtam, de addigra már csatolta is vissza az órát.

- Harapásnyom. Gyerekkoromban megharapott egy mókus. Meg akartam simogatni. Veszett volt, majdnem belehaltam.

Egy darabig bámultam magam elé, pontosabban a legfelső hártypapírra, amelyen még sejteni véltem meleg kis kézfeje lenyomatát.

- Veszett mókusok nincsenek - mondtam végül.

- Látod, ezért nem mutogatom senkinek. Senki nem hiszi el.

Amikor legközelebb ebédidőben kiült az ablakba, odamentem hozzá. Könnyű selyemszoknyájába bele-belekapott a szél, néha a combjáiig kitakarta.

Odalent az utcán megálltak a férfiak, a bátrabbak füttyögtek is.

- Te is buta libának tartasz, igaz? - nézett rám szomorúan.

- Ostobaság - mondtam, és megfelezttem vele az uborkás szendvicsemet. - Inkább emlékeztetsz vadmacskára, mint libára, nem mondták még neked? Csak ne folyton azoknak akarnál tetszeni, akiknek nem tetszel.

- Buta liba vagyok - támasztotta meg felhúzott térdén az állát. - Buta falusi liba.

- Ostobaság - álltam egészen közel hozzá, nehogy kiessen. - Nagyszöllős nem falu, hanem város.

- Város? - Ibolya megrázta a fejét. Fülcimpája alatt aranszín golyócskák csörögtek. - Én erdőben nőttem fel. Hiába vágják ki a fákat, hiába építettek a helyére lakótelepet... Város? Ott nem volt semmi ilyen.

És rálegyintett a házak-tornyok tengerére, s a mélyben az opálos utcaforgatagra. Monoton, őszízü hangon magyarázott tovább.

- Kivágtak mindent, a mókusoknak nem volt hova menniük. Azt hitték, ezek a tizemeletesek frissen nőtt fák, mindenáron be akartak költözni. Felkúsztak a falon, beugráltak az ablakon, átmásztak a szellőzőrácsra, keresztülrágták a redőnyt. Telehordták a lakásokat makkal, mogyoróval. Az emberek pedig agyonütötték őket.

A ruhaőrületévei is pontosan ez volt. Az ember csak állt döbbenten és nézte, mi akar ez lenni, hogy is van ez, és persze honnan. De a következő pillanatban legtöbbször már csak azzal törődtek, hogyan szedjék le róla. Azt hiszem, ez volt az ő igazi tragédiája. Hogy semmibe vették: a ruháját, amit mond, őt magát.

- Aki tudta, irtotta őket. Puskával, sodrófával, féltéglával. Mindenféle csapdákkal. De ők csak jöttek és jöttek, hozták, dugdosták szájalmas motyóikat. Még évekkel később is lehetett találni könyvek lapjai közt vadrózsáágakat. És tobozokat a vázákban.

Mielőtt bármit mondhattam volna, bejött Salamon.

- Kisasszony, maga teret tévesztett. A Szabadság tér nem Rákóczi tér! Maga meg, fiatalember, legközelebb világoskék inghez sötétkék nyakkendő-t vegyen fel! Már éppen kérni akartam.

Másnap a kis copfos az én asztalomról emelte el a gemkapcsokat. A nyelvét is kidugta nagy igyekezetében egy-egy bonyolultabb minta megalkotása közben.

- Mondd, nem kéne neked ilyenkor óvodában lenned? - kérdeztem tőle, de ennél tovább nem merészkedtem.

- Harmadszor dobja ki a gép a maguk anyagát, nem tudnának egy kicsit jobban odafigyelni?! - A kislány után rendszerint percekben belül megjelent Salamon is. - El kellene már dönteniük, mik akarnak lenni; hivatalsegédék vagy főelőadók!

Az idő pedig múlt. A mosdófüggöny mögött Amagasba nőtt a selejtezendő aktahalom, és mi gyakran elképzeltük a pillanatot, amikor majd eljön a foltos nadrágú szemetesember, aki szakasztott mása lesz a mindenkire-van-egy-rossz-szava főnökünknek.

- De jó lenne már a képébe vágni, hogy „éppen kérni akartam”... - álmodozott az egész irodaszobába.

- Tudod, mit szeretnék egyszer, de nagyon-nagyon? - Ibolya néha minden ok nélkül bokán rúgott az asztal alatt: ez is egy ilyen pillanat volt. - Rületten elveszíteni minden pénzem.

- Férjhez kéne menned - bandzsítottam rá. - Gyereket szülni. Otthagyni az albérletet. Költözz be valakihez!

Legfőleg huszonöt éves lehetett. Ha jókedve volt, a szemfestéket halásza elő a táskájából. Ha összeveszett a világgal, az arclimosót.

- Az albérlet a legrosszabb - mondta. - Élni másvalaki dolgai közt. Mintha nem is a magad életét élnéd. A barátnőim ruháival is pontosan ez van.

- Azért mondom, költözz be valakihez. Mondjuk, a Ferihez.

Vattát vett elő a fiókjából, és egy kis üveget. Ne kiált leszedni a lakkot a körméről. Acetonszagú lett minden.

- A Ferihez? Na nézd csak, már meséltem róla neked?

- Hajaj! Költözz a Ferihez.

- Ha vele vagyok, az idő csak úgy... eltelik. Igazán őt sem ismerem. - Hirtelen elnevette magát, kicsit hisztérikusan. - Hát hogy nézne ki, mondd, ha a másik kezemen is órát kéne hordanom?!

Aztán észrevettük, hogy Salamon ott áll fölöttünk. Csak állt és nézett, „megáll az eszem”, sziszegte, és elment. Tulajdonképpen igaza volt, és mi akkor hirtelen arra gondoltunk, hogy talán nem is lesz olyan könnyű kinevetni, kigúnyolni azt a papírgyűjtő, hajladozó embert.

Az aktapiramis már derékig ért a kismosdóban, amikor a kollégák hozták a hírt, hogy az arbitrázsról épp most viszi el a papírszemetet a guberáló ember. Egy-két nap, és hozzánk is elér. Bólogattunk, igen, hát ezt is megértük, de igazán már nem tudtunk hinni benne, hogy az a doh- és írógépszalag-szagú ember valóban hasonlítani fog örök ellenségünkhöz.

- Majd csak annyit mondjatok neki: már épp kér-

ni akartam... - kuncogtak a főelőadók, s volt, aki visongva nevetett.

Ősz fele járt, odakinn esett. Ibolya már hetek óta nem ült ki az ablakba, most mégis, mint-ha felfázott volna, a hangja fojtott és rekedt lett.

- Tudod, az a legérdekesebb, hogy csak a toronyházakat lepték el. A szalagházakra meg a földszintesekre rá se néztek. A fákat keresték. Vagy talán a felhőket.

Emlékszem, fehér ruha volt rajta, apró fekete levelekkel, ravasz fodrokkal a vállá körül. Egészen biztosan kölcsonruha volt.

- Hát ez meg mi?

A hang a sarokból jött, a kismosdó felől. A Salamon hangja.

- Megáll az eszem, hát maguk is lusták kivinni a szobából a papírhulladékot?!

Nekem félig hátra kellett fordulnom. Ibolyának csak oda kellett néznie.

- Maguk, magukhoz beszélnek! - üvöltözött Salamon. - Mit képzelnék, disznóól ez? Ha már nem veszik a fáradságot, legalább elvitethetnék a hivatalsegéddel! Vagy talán én vigyem el?

Hirtelen hangot váltott. Hétrét görbedt, vállá közé húzta a fejét, széttárta mindkét karját, mézesmázosan kérdezte megint.

- Vagy talán én vigyem el? Mondják meg, esedezem, alázattal kérdem, megfoghatom és elvihetem?

Ekkor már tudtuk, hogy nincs megváltás, legföljebb abban bízhatunk, hogy előbb-utóbb főelőadók leszünk, és majd jönnek új, oktan előadójelöltek.

Én már álltam is fel, de Ibolya ülve maradt, formás kis kezével az aktapiramis felé intett, és azt mondta:

- Már éppen kérni akartam.

Várdy Béla

A SZÁZADELŐ AMERIKAI-MAGYAR IRODALMA

Az első világháborút megelőző három évtized folyamán közel két millió magyar állampolgár, s azon belül mintegy hatszötvenezer magyar vándorolt ki az Egyesült Államokba. E tömegkivándorlásnak sok oka volt. Legfőbb okai azonban a gazdasági tényezőkben keresendők. A kivándoroltak meghatározó részét ugyanis a hazai nyomor és reménytelenség nyomott, illetve a nagy iramban iparosodó Amerikai gazdasági lehetőségei vonzották át az óceánon. Igaz, hogy megérkezésük után ott is csak a társadalom legsalsóbb rétegeiben, lenézett idegenekként helyezkedhettek el, azonban a jövőbeli lehetőségeik mégis azonnal megsokszorozódtak.¹

Persze mindez nem könnyítette meg életüket, mely mindvégig igen nehéz maradt. Eletük nehézségeit még az is tetézte, hogy sok éven át távol voltak családjaitól, a megszokott hazai környezettől, valamint a mégis csak hazának érzett Magyarországtól. Ennek következtében aztán idevonatkozó érzéseik sokszorosán meghatározódtak. A család, a falu, az ismert környezet, és a mindig nagybetűvel írt Haza utáni vágy mindinkább központi helyet foglalt el érzés- és lelkivilágukban, mely tényt leveleikben és egyéb akadozó írásaikban is folyton kifejezésre juttatták. S ugyancsak kifejezésre jutott ez az érzés az akkor megszületett, és a hazaihoz mérten igen egyéni utakon haladó amerikai-magyar irodalomban is.

Ez egy olyan irodalom volt, amely a korabeli amerikai-magyar újságíráshoz hasonlóan - szintén

szükségszerűen hozzá igazodott a kivándorolt tömegek életstílusához, lelki szükségleteihez, és szellemi nivójához. Ez gyakorlatilag annyit jelentett, hogy amíg a századforduló utáni Magyarországon megindult az Ady Endrétől, Krúdy Gyulán, Móricz Zsigmondon, Kosztolányi Dezsőn, Karinthy Frigyesen, József Attilán és Babits Mihályon keresztül egészen Radnóti Miklósig terjedő modern irodalmi irányzatok sokasága, addig az amerikai magyarság irodalmi ízlése lényegében megmaradt a másodvonalbeli Petőfi epigonok és még az azoknál is nivótlanabb versfaragók szintjén. Legjobb esetben legföljebb az Ady által Költőcske Mihályoknak [Szabolcska Mihály] nevezett poéták nivóján mozgott, de ott is a hazaitól teljesen eltérő témakörben, és mindinkább az amerikai környezetben kialakult sajátos amerikai-magyar nyelven.

És itt valóban csak költőkről beszélhetünk. A próza- és a drámai irodalom ugyanis mostohagyermekai maradtak az amerikai-magyar irodalomnak egészen a második világháború utáni évekig. Az írni-olvasni csak módjával tudó, és a mindennapi kenyérért állandóan keményen küzdeni kénytelen általában amerikai magyarnak regényolvasásra egyáltalán nem volt ideje és igénye. A drámai vonatkozású szükségletei pedig teljesen kimerültek a *Ludas Matyi* és a *Piros bugyelláris* szintjén mozgó hazai, vagy azok alapján írott amerikai-magyar népművekben. Így hát az amerikai-magyar írók elsősorban költeményekben és rövid novellákban fejtették ki saját és